

Т.В. РОМАНЧИК, Є.В. ПАВЛЕНКО

КОНКУРЕНТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ

Грунтуючись на логічній послідовності, в статті розглянуто сутність категорій «потенціал», «економічний потенціал», «конкурентний потенціал підприємства». Визначено, що конкурентний потенціал є складовою потенціалу підприємства та являє собою комплекс внутрішньо-зовнішніх елементів, під впливом яких формується сукупність конкурентних переваг. Розглянуто основні підходи до формулювання конкурентного потенціалу підприємства та визначено його властивості.

Ключові слова: потенціал, економічний потенціал, конкурентний потенціал, підприємство.

Основываясь на логической последовательности, в статье рассмотрена сущность категорий «потенциал», «экономический потенциал», «конкурентный потенциал предприятия». Определено, что конкурентный потенциал является составляющей потенциала предприятия и представляет собой совокупность внутренних и внешних элементов, формирующих комплекс конкурентных преимуществ. Рассмотрены основные подходы к формулированию конкурентного потенциала предприятия и определены его свойства.

Ключевые слова: потенциал, экономический потенциал, конкурентный потенциал, предприятие.

Based on the logical sequence, the article considers the essence of the categories "potential", "economic potential", "competitive potential of the enterprise". It is determined that the competitive potential is a component of the enterprise's potential and is a combination of internal and external elements that form a complex of competitive advantages. The main approaches to the formulation of the competitive potential of the enterprise are considered and its properties are determined.

Keywords: potential, economic potential, competitive potential, enterprise.

Вступ. Конкурентна боротьба стає невід'ємною складовою сучасної ринкової взаємодії. У таких умовах успіх суб'єкта економіки багато в чому залежить від вміння керівництва вірно побудувати стратегічну лінію підприємства, ґрунтуючись на мобілізації внутрішніх ресурсів, пошуку додаткових резервів, досконалому вивченні умов середовища та використанні наявних можливостей для створення й розвитку конкурентних переваг.

Аналіз останніх досліджень та літератури.

Відомості, що містяться у наукових публікаціях економічного напрямку доводять, що концепція розвитку конкурентного потенціалу підприємства є відносно самостійним напрямом дослідження. Проблеми дослідження конкурентного потенціалу підприємства розглядаються в працях Л.П. Градова, Т.А. Азоева, Л.В. Балабанової, Р.А. Фатхутдінова, Д.Ю. Юданова, Н.С. Краснокутської, І.В. Крюкової, І.М. Репіної, Е.В. Попова, Я.А. Жаліло, Ю.В. Полунєєва, Л.Л. Антонюка, Є.Ф. Пеліхова, А.Е. Воронкової та інших. Це вчені, які багато уваги приділили дослідженню проблем конкуренції, пошуку стратегічних можливостей та засобів формування нових стійких конкурентних переваг, здатних виявити та реалізувати невикористані резерви конкурентоспроможності підприємства.

Метою статті є аналіз поглядів вчених щодо сутності конкурентного потенціалу підприємства та порівняння наукових підходів до елементів, що його визначають.

Постановка проблеми. Наукові погляди щодо сутності конкурентного потенціалу підприємства далекі від єдності, тому визначення та обґрунтування його сутності має не тільки важливе наукове, а й практичне значення. Деталізація згаданої дефініції підвищує ефективність стратегії поведінки підприємства на ринку.

Основні результати дослідження. Щоб сьогодні

успішно діяти на ринку, організаціям мало володіти матеріально-фінансовими ресурсами. На перший план виходять внутрішні можливості організації. Фірми обертають свої погляди не на вивчення конкурентів, клієнтів, посередників, постачальників або оточуюче середовище, а на самих себе, свої внутрішні можливості, які унікальні і властиві тільки даній фірмі. Це й визначає наявність потенціалу підприємства.

У вітчизняній економічній літературі потенціал у широкому розумінні трактують як можливості, наявні сили, засоби, які можуть бути використані, або рівень потужності у будь-якому відношенні, сукупність засобів, необхідних для чого-небудь. Потенціал (від латинського *potentia* - сила) - джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути використані для вирішення будь-якої задачі, досягнення певної мети; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній галузі [1]. Короткий словник іноземних слів під цим терміном розуміє "ступінь потужності (приховані можливості) у якому-небудь відношенні...".

Отже, терміни "потенціал", "потенціальний" означають наявність у кого-небудь (будь-то окремо взята людина, первинний робочий колектив, суспільство в цілому) прихованих можливостей, що ще не проявилися, але можуть бути застосовані.

Стосовно підприємства «економічний потенціал» розглядається як одна із важливіших динамічних характеристик діяльності, яка одночасно відображає стан підприємства щодо вимог зовнішнього й внутрішнього середовища та використовується для оцінки його роботи. Інакше кажучи, підприємства використовують свій економічний потенціал як інструмент адаптаційного процесу, завдяки чому вони трансформують свою діяльність відповідно до

© Т.В. Романчик, Є.В. Павленко, 2017

мінливого зовнішнього (й/або внутрішнього) середовища.

Аналіз літературних джерел щодо терміну «економічний потенціал підприємства» доводить, що існують три основні підходи до визначення поняття:

- потенціал розглядається як сукупність наявних ресурсів;
- потенціал трактується як систему матеріальних та трудових факторів (умов, складових), що забезпечують досягнення мети виробництва;
- потенціал визначають як здатність комплексу ресурсів підприємства виконувати поставлені перед ним завдання.

У всіх трьох підходах потенціал підприємства розглядається не як окремий компонент або розрізнені елементи, але як сукупність, система, комплекс ресурсів та факторів. Таким чином, у визначенні сутності економічного потенціалу підприємства просліджується системний підхід. До елементів потенціалу підприємства можна віднести все, що пов'язане з його функціонуванням і розвитком.

Грунтуючись на різних підходах наукової спільноти при визначенні структуроутворюючих чинників економічного потенціалу підприємства окремо виділяють ресурсний та функціональний підходи.

Ресурсний підхід розглядає потенціал як сукупність виробничо-технологічних, фінансово-економічних, трудових й інноваційних ресурсних можливостей.

Прихильники функціонального підходу вважають, що «потенціал підприємства представляє собою систему взаємопов'язаних елементів, які виконують визначені функції в процесі забезпечення виробництва продукції та досягнення підприємством своєї мети» [2, с.74]. Серед структурних складових потенціалу підприємства вони виокремлюють управлінську, організаційну та ресурсну компоненти. Блок ресурсних можливостей містить, на їх думку, наступні види ресурсів: трудові, технічні, технологічні, фінансові й інформаційні.

При більш детальному розгляді потенційні можливості підприємства можуть відноситися як до складу та структури ресурсів підприємства, так і до питань вдосконалення системи управління ними. Достатньо звернутися до теорії рівнів конкурентоспроможності потенціалу підприємства, згідно якої до четвертого найвищого рівня відносяться підприємства, для яких успіх у конкурентній боротьбі стає не тільки наслідком ефективного здійснення функції виробництва, скільки результатом якісного, ефективного управління. Отже, логічним є виділення у системі економічного потенціалу підприємства як ресурсної, так і функціональної компонент [3; 4].

Наразі оцінювання лише внутрішніх резервів підприємства є недостатнім. Підприємства у ринкових умовах знаходяться у процесі постійної взаємодії з зовнішнім середовищем: з постачальниками, споживачами, іншими контрагентами. Саме там формується порівняльна оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства. Тому економічний потенціал підприємства розрізняють як

внутрішній і конкурентний потенціал. Балабанова Л. В. розглядає конкурентний потенціал підприємства як зовнішньо-внутрішній потенціал. На її думку з потенціалу підприємства в конкурентний потенціал потрапляють лише конкурентні переваги. Потенціал підприємства виступає як основа формування конкурентного потенціалу. Чинники потенціалу підприємства є джерелом його конкурентних переваг, які і формують конкурентний потенціал [5].

Аналіз публікацій щодо сутності конкурентного потенціалу дозволив виявити його основні риси. Автори виділяють серед них такі, як:

- сукупність ресурсів та можливостей підприємства;
- здатність підприємства використовувати свої ресурси та можливості;
- сукупність конкурентних переваг підприємства;
- частина загального потенціалу підприємства;
- фактори, які характеризують силу підприємства;
- резерви, що формують і підтримують стійкі конкурентні переваги;
- засоби, які сприяють досягненню конкурентних цілей;
- джерела, що забезпечують підприємству високий конкурентний статус [6].

Вказані відмітні риси дозволяють представити конкурентний потенціал підприємства як його конкурентні можливості внутрішнього і зовнішнього формування, які дозволяють суб'єкту господарювання підтримувати ефективну конкурентну боротьбу на ринку завдяки створенню конкурентних переваг, що передбачають використання матеріальних і нематеріальних ресурсів. [6].

Джерело [7] представляє конкурентний потенціал як систему можливостей, компетенцій і ресурсів під впливом яких в динаміці формується сукупність внутрішніх конкурентних переваг, які включають дві складові: адаптивність та інноваційність, і які постійно перебувають під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів та формують рівень конкурентоспроможності організації.

У продовження наведеного визначення Л. В. Балабанова вважає, що конкурентний потенціал є сукупністю наявних конкурентних переваг і маркетингових можливостей фірми, що мають здатність при сприятливому маркетинговому кліматі трансформуватися в конкурентні переваги підприємства, забезпечуючи йому стійку конкурентну позицію на ринку [5, с. 43]

Не можна говорити про існування єдиного вірного підходу до визначення досліджуваної категорії, тем більше що частина їх майже співпадає з визначенням економічного потенціалу підприємства, не підкреслюючи необхідність виокремлення чинників впливу на позицію підприємства у ринковому середовищі і резерви її зміцнення. Виділені підходи мають право на існування, взаємопов'язані та доповнюють один одного. В цьому контексті, конкурентний потенціал пропонується розуміти як

сукупність ресурсів та можливостей підприємства, які при раціональному використанні формуватимуть його конкурентні переваги, що забезпечуватимуть підприємству стійку конкурентну позицію на ринку у довгостроковому періоді [8].

З огляду на чинники, що формують ринкову конкурентну позицію підприємства та впливають на неї, виділяють шість основних складових елементів конкурентного потенціалу, а саме:

- виробничий;
- управлінський;
- маркетинговий;
- інноваційний;
- ресурсний;
- інтелектуальний потенціал.

Виробничий потенціал представляє собою сукупність вартісних і натурально-речовинних характеристик виробничої бази, що виражається в потенційних можливостях виробляти продукцію певного складу, технічного рівня і якості в необхідному обсязі.

Управлінський потенціал містить навички та здібності керівників усіх рівнів управління з формування, організації, створення належних умов для функціонування та розвитку соціально-економічної системи підприємства.

Маркетинговий потенціал характеризується здатністю підприємства систематизовано й планомірно спрямовувати всі свої функції на задоволення потреб споживачів і використання потенційних ринків збуту.

Інноваційний потенціал об'єднує можливості підприємства щодо синтезу інновацій, залученню інновацій зовні, реалізації нововведень у виробництві або організаційній структурі.

Інтелектуальний потенціал - це сукупність інтелектуальних здібностей працівників (знань, умінь, інформації, цінностей, навиків і т. д.) і можливостей їх розкриття, розвитку і використання [9].

Ресурсний потенціал не можна розглядати односкладним елементом структури конкурентного потенціалу. У складі ресурсного потенціалу можуть бути виокремлені фінансовий потенціал, кадровий, інформаційний та ін.

Фінансовий потенціал характеризується обсягом власних, запозичених та залучених фінансових ресурсів, якими може розпоряджатися підприємство для здійснення поточних і перспективних витрат.

Кадровий потенціал – це можливості щодо забезпечення діяльності підприємства науковими кадрами і висококваліфікованими спеціалістами [10].

Звертає на себе увагу той факт, що дослідники у складі конкурентного потенціалу підприємства виокремлюють ресурсну складову, управлінську, функціональну, а також ринкову. Кожна з вказаних

складових має специфічні цілі використання і розвитку, знаходиться під впливом різних чинників і становить сильний або слабкий бік підприємства.

Конкурентний потенціал, як і рівень конкурентоспроможності підприємства, не є статичним, але може мати накопичувальний ефект. Він об'єднує одночасно три рівні зв'язків і відносин:

- конкурентний потенціал відображає минуле, а саме сукупність характерних для даної системи властивостей, накопичених в процесі її становлення і таких, що забезпечують функціонування системи та її подальший розвиток. Фактично, на даному рівні, конкурентний потенціал набуває значення «ресурс»;

- конкурентний потенціал частково співпадає з поняттям «резерв», оскільки характеризує рівень наявних та потенційних можливостей, а також розмежування між реалізованими і нереалізованими потенційними ресурсами;

- конкурентний потенціал орієнтований на майбутній розвиток підприємства, оскільки існує як єдине ціле стійкого і змінного станів діяльності господарюючого суб'єкта [8].

Отже, будучи єдністю стійкого і змінного станів, ґрунтуючись на набутому досвіді та використовуючи його як ресурс, відшукуючи та застосовуючи наявні та потенційні можливості, конкурентний потенціал формує елементи майбутнього розвитку підприємства.

Конкурентний потенціал підприємства характеризується властивостями, типовими для будь-якої економічної системи: цілісністю, взаємозв'язком і взаємодією елементів, складністю, комунікативністю, ієрархічністю, множинністю опису, здатністю до розвитку, альтернативністю форм функціонування та розвитку, пріоритетом інтересів системи глобального рівня, пріоритетом якості, потужністю [11].

Конкурентний потенціал як складова потенціалу підприємства властивий як великим, так і дрібним локальним системам. При цьому, потенціал кожної підсистеми не функціонує ізольовано, замкнуто. Спостерігається процес взаємопроникнення потенціалів, «метаболізму» їх окремих складових, що приводить до збільшення рівня потенціалу кожної підсистеми.

Висновки. Як свідчать наведені визначення, поняття «конкурентний потенціал» є складною багатогранною та багатоелементною системою, сутність якої міститься у пошуку додаткових внутрішніх резервів та зовнішніх можливостей щодо зміцнення конкурентної позиції підприємства у ринковому середовищі. Конкурентний потенціал є складовим елементом економічного потенціалу підприємства. Він об'єднує наявні виробничі і маркетингові можливості та при сприятливому маркетинговому кліматі трансформує їх у конкурентні переваги.

матеріали наук.-практ. конф., Харків, 2014р. : тези доповідей. – Х. : НАНГ України, 2014. – С. 44–45.

Список літератури

1. *Есипов А.А.* Сущность и функции конкурентного потенциала на предприятии // Молодой ученый. — 2016. — №8. — С. 536-540.
2. *Попов Е.В.* Рыночный потенциал предприятия. – М.: Экономика, 2002. – 560с.
3. *Романчик Т.В.* Оцінка конкурентного потенціалу підприємства та шляхи його підвищення / *Т.В. Романчик, А.В. Курбатова* // матеріали наук.-практ. конф., Харків, 2014р. : тези доповідей. – Х. : НАНГ України, 2014. – С. 44–45.
4. *Романчик Т.В.* Конкурентоспроможність проєктів у контексті теорії конкуренції / *Т.В. Романчик* // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Технічний прогрес і ефективність виробництва : зб. наук. праць. – Х. : НТУ «ХПІ», 2014. – Вип. 32. – С. 40-46.
5. *Балабанова Л.В.* Конкурентний потенціал як основа

- формування конкурентних переваг / Л.В. Балабанова // Проблеми теорії та практики управління. – 2007 – № 2
6. Стахова М.В. Конкурентний потенціал як основа формування конкурентоспроможності підприємства / М.В. Стахова, О.В. Малик // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – №16. – С. 468-473.
 7. Конкурентний потенціал та його роль у формуванні конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс]. URL: <http://inmad.vntu.edu.ua/portal/static/CCAE8BAF-0B8A-42A9-A8C8-B65C4DABEC0A.pdf>
 8. Бабій І.В. Теоретичні аспекти розвитку конкурентного потенціалу кластерів в Україні [Текст] / І.В. Бабій // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2017. – № 2, т. 2. – С. 130-135.
 9. Квасницька Р. Конкурентний потенціал: економічна природа та елементний склад / Р. Квасницька, Н. Ардашкіна // Економічний аналіз. – 2012 – Т. 10(4). – С. 161–164.
 10. Кирчата І.М. Оцінка конкурентного потенціалу в системі управління конкурентоспроможністю підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / І.М. Кирчата ; Приазовський державний технічний ун-т. – Маріуполь, 2007 – 21 с
 11. Назарчук Т.В. Модель розвитку внутрішнього потенціалу та конкурентного статусу підприємства / Т.В. Назарчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 3(3). – С. 121-125
- References (transliterated)**
1. Esypov A.A. Sushchnost' y funktsyy konkurentnoho potentsyala na predpryyatyy // Molodoy uchenyy. — 2016. — #8. — S. 536-540.
 2. Popov E.V. Rinochnyy potentsyal predpryyatyua. – M.: Ekonomika, 2002. – 560s.
 3. Romanchyk T.V. Otsinka konkurentnoho potentsyala pidpryyemstva ta shlyakhy yoho pidvyshchennya / T.V. Romanchyk, A.V. Kurbatova // materialy nauk.-prakt. konf., Kharkiv, 2014r. : tezy dopovidey. – Kh. : NANU Ukrainy, 2014. – S. 44–45.
 4. Romanchyk T.V. Konkurentospromozhnist' proektiv u konteksti teorii konkurentsii / T.V. Romanchyk // Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu «Kharkivs'kyi politekhnichnyi instytut». Tekhnichnyy prohres i efektyvnist' vyrobnytstva : zb. nauk. prats'. – Kh. : NTU «KhPI», 2014. – Vyp. 32. – S. 40-46.
 5. Balabanova L.V. Konkurentnyy potentsial yak osnova formuvannya konkurentnykh perevah / L.V. Balabanova // Problemy teoryi y praktyky upravlyennya. – 2007 – # 2
 6. Stakhova M.V. Konkurentnyy potentsial yak osnova formuvannya konkurentospromozhnosti pidpryyemstva / M.V. Stakhova, O.V. Malyk // Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky. – 2017. – #16. – S. 468-473.
 7. Konkurentnyy potentsial ta yoho rol' u formuvanni konkurentospromozhnosti pidpryyemstva [Elektronnyy resurs]. URL: <http://inmad.vntu.edu.ua/portal/static/CCAE8BAF-0B8A-42A9-A8C8-B65C4DABEC0A.pdf>
 8. Babi I.V. Teoretychni aspekty rozvytku konkurentnoho potentsyala klasteriv v Ukraini [Tekst] / I.V. Babi // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky. – 2017. – # 2, t. 2. – S. 130-135.
 9. Kvasnyts'ka R. Konkurentnyy potentsial: ekonomichna pryroda ta elementnyy sklad / R. Kvasnyts'ka, N. Ardashkina // Ekonomichnyy analiz. – 2012 – Т. 10(4). – С. 161–164.
 10. Kyrchata I.M. Otsinka konkurentnoho potentsyala v systemi upravlinnya konkurentospromozhnistyu pidpryyemstva : avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.04 / I.M. Kyrchata ; Pryazovs'kyi derzhavnyy tekhnichnyy un-t. – Mariupol', 2007 – 21 s
 11. Nazarchuk T.V. Model' rozvytku vnutrishn'oho potentsyala ta konkurentnoho statusu pidpryyemstva / T.V. Nazarchuk // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky. – 2014. – # 3(3). – S. 121-125

Надійшла (received) 25.12.2017

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Конкурентний потенціал підприємства: сутність поняття / Т.В. Романчик, Є.В. Павленко // Електронна збірка наукових праць «Е-КОНОМІКА». – Х.: НТУ «ХПІ». – 2017. – №1(1). – С. 136-140

Конкурентный потенциал предприятия: сущность понятия / Т.В. Романчик, Е.В. Павленко // Электронный сборник научных работ «Е-КОНОМІКА». – Х.: НТУ «ХПІ». – 2017. – №1(1). – С. 136-140

Competitive potential of the enterprise: the essence of the concept / T.V. Romanchik, E.V. Pavlenko // Electronic collection of scientific papers «E-CONOMICS». – Kharkiv.: NTU «KhPI». – 2017. – №1(1). – P. 136-140

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Романчик Тетяна Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри «Економіки та маркетингу», Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», ORCID: 0000-0002-2065-2415; тел.: (097) 511-03-17; e-mail: tvromanchik@gmail.com

Павленко Євгенія Вікторівна – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», студентка; тел.: (099) 057-80-72; e-mail: prikhodko_karina@list.ru

Романчик Татьяна Владимировна – кандидат экономических наук, доцент кафедры «Экономики и маркетинга», Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», ORCID: 0000-0002-2065-2415; тел.: (097) 511-03-17; e-mail: tvromanchik@gmail.com

Павленко Евгения Викторовна – Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», студентка; тел.: (099) 057-80-72; e-mail: prikhodko_karina@list.ru

Romanchyk Tetiana Volodymyrivna – candidate of economic sciences, associate professor of the department of «Economics and Marketing», National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», ORCID: 0000-0002-2065-2415; tel.: (097) 511 03 17; e mail: tvromanchik@gmail.com

Pavlenko Evgeniya Viktorovna – National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», student; tel.: (099) 057-80-72; e mail: prikhodko_karina@list.ru

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

КОНКУРЕНТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ [Електронний ресурс] / Т.В. РОМАНЧИК, Є.В. ПАВЛЕНКО // «Е-КОНОМІКА». Електронна збірка наукових праць – 2017. – № 1 (1). – С. 136-140. – Режим доступу до журн.: <http://e-conomics.hpi.kh.ua/index.php/e-conomics/issue/view/3/showToc>